

Nr 314.

Av herr Lovén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. i förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m.

I Kungl. Maj:ts prop. nr 187 har föreslagits ändrad lydelse av 18 §, 1 mom. i förordn. den 15 dec. 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Genom den föreslagna ändringen skulle t. ex. beträffande cigarrer, där skatten enligt nu gällande förordning utgör, för inom riket tillverkad vara 22 procent av priskurantpriset eller värdet och 0.8 öre för 1 st. mot resp. 26 procent och 4 öre pr st. för till riket införd vara, skatten komma att utgå med 22 procent och 0.8 för inhemsk vara och 24 procent och 4 öre för utländsk vara, d. v. s. en sänkning av den sistnämnda procentuella skatten med 2 procent.

Även om det kan diskuteras, huruvida skattesatserna för övriga slag av tobaksvaror äro rätt avvägda, vill jag härnedan huvudsakligen hålla mig till den för cigarrer föreslagna förändringen, vilken jag anser vara ur flera synpunkter olämpligt avvägd.

De senaste åren ha de inom riket tillverkade tobaksvarorna varit av sådan kvalité och i sådant prisläge, att allmänheten, glädjande nog, i stor utsträckning övergått från tidigare konsumtion av utländsk tillverkning till den inhemska.

Det skydd, den inhemska tillverkningen av cigarrer haft, har, enligt min mening, varit snarare för lågt än för högt. Den nedgående importen av cigarrer bör kunna pressas ned ännu ett gott stycke utan att den inhemska varan därför behöver kvalitativt sänkas. Ju billigare och bättre inhemsk vara är, ju mindre import av utländsk, *ju större nationalekonomisk vinst för eget land*. En förskjutning i denna riktning torde ur alla synpunkter vara önskvärd.

I varje fall torde icke någon bärande invändning kunna resas mot den synpunkten, att de konsumenter, som ovillkorligen vilja förbruka utländsk vara av hög kvalité, också få betala denna vara med ett pris, som icke på något sätt skadar den inhemska tillverkningen, varken kvalitativt eller *nationalekonomiskt*. Med nationalekonomiskt i detta sammanhang menar jag då, dels statens inkomster av den inhemska tillverkningen och dels de arbetsmöjligheter denna bereder i eget land.

Av styrelsens för tobaksmonopolet avgivna yttrande över en inom finansdepartementet upprättad P. M. framgår, att styrelsen ställt sig tveksam mot den

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 4 saml. 64 häft. (Nr 314—315.)

föreslagna minskningen av skyddet för den inhemska varan i vad det gäller cigarrer. Denna tveksamhet har ytterligare understrukits av en medlem av styrelsen.

Departementschefen anser emellertid, att den föreslagna sänkningen icke skall medföra någon avsevärd ökning av importen och förordar därför en sänkning. Huruvida denna finansministerns förhoppning kommer att realiseras, får, därest förslaget vinner riksdagens bifall, framtiden utvisa. Den som vet hur svagt det svenska folket är för allt utländskt, icke minst när det gäller konsumtions- och njutningsvaror, den tror emellertid motsatsen. Och det torde inte vara förmätet, att av riksdagen begära stöd och hjälp för den propaganda som påbörjats, att i svenska hem skola konsumeras och förbrukas *svenska varor*.

När nu, som i detta fall, tillverkningen av en viss vara inom landet är lagd praktiskt taget i händerna på svenska staten, torde det på allvar kunna ifrågasättas, om icke produktionen av denna vara helt och hållet borde förbehållas det egna landet? Att importera utländska varor, därför att vissa »finsmakare» så önska, torde kunna lämnas ur räkningen, så länge prisbillig och god vara produceras inom landet. Och talet om att den svenska varan ovillkorligen skulle sjunka i kvalitet, därest inte den utländska funnes att tillgå, borde väl kunna avföras från diskussionen, då denna sak ju helt kan ordnas av statsmakterna själva, vilka i egentlig mening handhava det företag som bedriver tillverkningen av dessa varor.

Då emellertid inte f. n. den utländska importen kan helt avstängas, torde, enligt min mening, allt som kan göras för att minska denna import också göras. En bidragande orsak härtill skulle helt säkert vara att i stället för att minska den nuvarande skatteskillnaden mellan importerad och inom landet tillverkad vara, särskilt vad det gäller cigarrer, i stället öka denna skillnad i skattesatser. Således anser jag, att om skattesatserna för cigarrer av inhemsk tillverkning bibehållas vid föreslagna 22 procent, och 0,8, skattesatserna för utländska cigarrer borde sättas till 28 procent och 5 öre, jämte nu utgående licensavgift. En sådan ökning av skatten skulle helt visst importen tåla vid utan att densamma nedbringades till det procenttal av den inhemska tillverkningen som motsvarar importen av övriga tobaksvaror i förhållande till inom landet tillverkade.

Höjningen av styckeskatten skulle dessutom i sin mån verka därhän, att den mindre betungade de dyrare märkena, d. v. s. de verkliga kvalitetsmärkena, vilkas tillgång möjligen kunna inverka välgörande på kvaliteten, under det raka motsatsen kan sägas om de billigare utländska märkena.

Höjningen skulle dessutom helt säkert också tillförsäkra arbete åt de yrkesmän inom tobaksbranschen som finnas i vårt land. En ökning i importen betyder nämligen, att det arbete, som borde förbehållas svenska arbetare, i stället kommer utländska arbetare till godo. Och i tider som de nuvarande, med en förödande arbetslöshet inom alla yrken, torde en åtgärd, som helt säkert ökar

denna arbetslöshet, vara förtjänt av den allra största uppmärksamhet av statsmakterna.

Redan med de skattesatser som nu finnas och den import som äger rum, ha omfattande avskedanden inom monopolets manliga arbetarestam ägt rum. Så ha 50 stycken manliga cigarrmakare i Malmö, 12 i Stockholm och 2 i Gävle ansetts överflödiga. Av dessa ha redan 58 stycken i förra månaden fått sluta sin anställning.

Att ett sådant massavskedande väckt bestörtning, icke endast bland arbetarna i yrket, utan även i de samhällen, som härutav drabbas med ytterligare ökad skara av arbetslösa, är förklarligt. Många av de avskedade äro familjeförsörjare, och för flertalet av dem torde det stöta på mycket stora svårigheter att någonsin inom landet skaffa sig en ny anställning. Ett mångårigt utövande av cigarrmakaryrket har nämligen gjort dem, som annars äro friska, mindre lämpade för annat arbete, även om sådant funnes att tillgå, vilket som bekant inte är fallet. Då härtill kommer att bland de avskedade befinna sig flera, som på grund av kroppsliga lyten icke tidigare kunnat utföra annat arbete och därför lärt sig cigarrmakaryrket, då detta var det enda, inom vilket de hade möjlighet till självförsörjning, samt att möjligheten att erhålla arbete i utlandet är lika med noll, så förstår var och en att dessa arbetares framtidsutsikter äro långt ifrån ljusa.

Om dessa avskedanden av tobaksarbetare skriver tidningen »Tobaksarbetaren»:

»Ett dylikt förfarande med arbetare är ovärdigt ett av staten ägt företag och blir det i alldeles särskild grad, när det gäller ett företag som redan nu lämnar så stora belopp till statskassan, som fallet är med Tobaksmonopolet.

Men det är icke endast ovärdigt. Det torde även starkt kunna ifrågasättas, om denna politik mot arbetarna står i överensstämmelse med statsmakternas utfästelser mot de yrkesutbildade tobaksarbetarna och de direktiv, efter vilka monopolets styrelse ha att handla gentemot dessa. Det utskott, som vid 1914 års riksdag hade till uppgift att avge utlåtande om propositionen angående statsmonopol å tobakstillverkningen och därmed sammanhängande frågor, yttrar rörande bolagets ställning till arbetarna bl. a. följande: — Vad slutligen beträffar motionärernas (hrr Steffen och Palmstierna) yrkande om närmare reglering genom statens medverkan av förhållandet mellan det tilltänkta monopolbolaget och dess arbetare, finner utskottet de av motionärerna framförda synpunkterna värda beaktande. Utöver vad i motionen härutinnan anförts anser sig utskottet särskilt böra framhålla önskvärdheten av att arbetarna hos ett företag, vilket såsom det planerade monopolbolaget skulle hava ensamrätt till viss yrkesverksamhet i hela riket, kunde i möjligaste mån säkerställas mot risken att genom ett på grund av framtida koncentrerings av driften eller av liknande anledning föranlett avskedande bliva berövade möjligheten till fortsatt försörjning genom sitt yrkesarbete. En viss garanti för att arbetarnas intressen i händelse av införande av tobaksmonopol i enlighet med Kungl.

Maj:ts förslag icke skulle komma att bliva förbisedda, synes ligga redan däri, att halva antalet ledamöter i monopolbolagets styrelse enligt förslaget skulle utses av Kungl. Maj:t. Utskottet har emellertid icke, heter det vidare, ansett sig böra i anledning av motionärernas nu berörda yrkande göra någon särskild hemställan utan endast velat framhålla en del önskemål, förvissat om, att därest monopollagstiftningen skulle komma till stånd, Kungl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga de åtgärder i nu ifrågasatta hänseenden, som arbetarnas berättigade intressen skäligen må anses kräva.

En viss garanti för att arbetarnas berättigade intressen icke skulle komma att bli förbisedda skulle alltså ligga däri, att halva antalet styrelseledamöter utses av Kungl. Maj:t. I Kungl. Maj:ts instruktion för dessa ledamöter ingår även att i vad på dem ankommer, särskilt tillse, att i förekommande fall gentemot de hos bolaget anställda arbetarna och övrig personal förfares med den särskilda hänsyn, som betingas av bolagets ställning såsom ensam arbetsgivare inom tobaksindustrin.»

I stort sett kan jag instämma i vad tidningen här anför.

I propositionen meddelar vidare departementschefen, att styrelsen för monopolet framhållit »att monopolbolagets strävan varit att genom en städse fortgående utveckling av den tekniska utrustningen förbilliga tillverkningen för att möjliggöra å ena sidan tillhandahållande åt allmänheten av billiga och goda tobaksvaror samt å andra sidan en genom prissänkning stegrad konsumtion, varigenom prissänkningen skulle kunna återvinnas, så att statsverkets inkomst av tobaksbeskattningen icke skulle minska».

Att genom tekniska förbättringar en minskad manuell arbetskraft kan bli följden, är av nutidens både arbetsgivare och arbetare en känd och erkänd sak. Men lika naturligt borde det vara för ett av staten monopoliserat företag, att denna övergång till maskinell arbetskraft bör ske successivt i den mån arbetare blir pensionsmässig eller avlider. Så mycket mera, som det slag av arbetare det här är fråga om *icke har någon som helst möjlighet att försörja sig*, därest de av monopolet lämnas utan tillräckliga existensmedel. Vid ett flertal statliga och kommunala verk, där den tekniska utvecklingen gjort det möjligt att inskränka på den mänskliga arbetskraften, har man dock alltid nödgats se till, att denna avveckling av manuell arbetskraft icke lett till förtidsavskedande av fast anställd personal, men väl i vissa fall till förtidspensionering med full pension. Att de nu senast avskedade tobaksarbetarna äro i lika stor utsträckning, som de ovannämnda, fast anställda, torde av ingen kunna förnekas.

Samma uttalande som här ovan gjorts angående den tekniska utvecklingen och därav följande massavskedande av manliga arbetare, kan i stort sett även göras beträffande den pågående avvecklingen av manlig arbetskraft inom tobaksmonopolet och dennas ersättande med kvinnlig. Kan samma arbetsresultat ernås med kvinnlig arbetskraft som med manlig — vilket jag starkt ifrågasätter beträffande viss del av tillverkningen — så bör denna avveckling göras successivt

så att icke opåräknad och opåkallad arbetslöshet för de manliga arbetarna blir en omedelbar följd. För att inte också nämna sådana absurda fall, som inträffat vid de nu senast gjorda avskedandena, att då både man och hustru voro anställda i tobaksindustrien, mannen blev avskedad och får gå hemma, medan hustrun fortfarande är på fabriken.

Oavsett om den föreslagna sänkningen kommer till stånd i enlighet med av Kungl. Maj:t föreslaget belopp eller icke, torde det vara av behovet påkallat, att riksdagen tydligt och klart säger ifrån, att de nu avskedade tobaksarbetarna och de arbetare inom yrket, som kunna komma att avskedas genom eventuell ökad import, genom den tekniska utrustningens ytterligare fulländning, eller genom annan arbetsfördelning inom tillverkningen, böra hållas ekonomiskt skadeslösa på sätt varom kan träffas frivillig överenskommelse mellan styrelsen för tobaksmonopolet och arbetarna.

Med stöd av ovanstående motivering hemställles:

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts prop. nr 187, att skattesatserna för importerade cigarrer måtte bestämmas till skatt efter värde 28 % och för styck 5 öre.

Stockholm den 8 mars 1927.

Carl Lovén.
